

A könyvtárak és a honismereti mozgalom együttműködése Győr-Sopron megyében

Abban a városban és abban a tájban, ahol mi élünk, ahol az írás-olvasás majdhogynem ezeresztendőös múltra tekinthet vissza — hiszen *I. István* a győri püspökséggel együtt káptalani „oskolát” is létesített —, ahol az erődítmények védelmében lakó polgárok települése már 1271-ben és 1277-ben városi rangot kapott, ahol Mátyás humanizmusa nemegy épületben és írásos emléekben maradt fenn, ahol a mai Mosonmagyaróvárott *Huszár Gál* az 1550-es években több művet bocsátott ki kezdetleges sajtójából és ahol — Győrött — a korai barokk költészet a XVII. század elején, az építészetet megelőzően kivirágzott (s még hosszasan sorolhatnám szülőföldünk rangos művelődés-történeti emlékeit), ott van mit feltárni, felkutatni, Ott kötelesség a helytörténettel való foglalkozás azok számára, akik olyan elődöknek a példáját láthatják, mint a soproni Berzsényi Gimnázium tudós tanárait a XVIII. században, *Kis János* ottani és győri tevékenységét vagy *Müller Ferenc* győri bibliopola korszakos munkásságát, s a többiekét. És vajon kit ne buzdítana a bűvárkodásra a tény, hogy *Révai Miklós* e város várfalai között fogalmazta meg az „édes anyanyelvünk” belénk ivódott szókapcsolását, amely úgy a sajátunk már, mint *Balassi Balint* 400 éves „édes hazánk” kifejezése.

Hosszú volna mindent elsorolni, s csupán azt jegyzem meg meg, hogy a mi könyvtárunk már a 81. esztendejét éli és ez az „öregetség” egyben arra is utal, hogy állománya szinte felbecsülhetetlen értékű. Jelzésül csak annyit, hogy 1843-tól majdnem teljes az újságállományunk, pedig volt idő, mikor 9—10 lap is megjelent a négy folyó városában. És se szeri, se száma a periodikáknak, a helyismeret szempontjából fontos dolgozatoknak, kiadványoknak. Az eddig elmondottak is igazolhatják, hogy mennyire köteleességünk élni a lehetőségekkel, az adottságokkal, a gazdagsággal.

A jellel kapcsolatos helyismeret vonatkozásában könyvtárunk úgy igyekszik megfelelni feladatainak, hogy jó hatással legyen a hálózat jelentősebb könyvtáira is. Úgy is fogalmazhatunk, hogy Győr-Sopron megye közművelődési A és B típusú könyvtárai a közművelődés támasztotta feladatokat közéleti gyakorlatként értelmezik. Mit jelent ez a megfogalmazás?

Mindenekelőtt azt, hogy itt a Megyei Könyvtárban 1964-től fokozatosan önállósult az a munkaterület, amely a helyismerettel foglalkozik. Ugyanakkor közéletiek is vagyunk, hiszen a megfelelő kapcsolatok nélkül ez a munka el sem képzelhető. Munkatársaink itt Győrött, de Sopronban, Óvárott, Csornán, Kapuvárott is benne élnek a várospolitikában, közéleti funkciókat töltenek be, feladatokat vállalnak, ötleteket, javaslatokat adnak.

Hogyan, milyen eszközökkel?

Először néhány szót kiadványainkról. A Honismereti Akadémia megnyitása alkalmával *Molnár Béla* elvtárs azt mondta, hogy a mozgalom és a kapcsolódó intézmények fordítsanak megfelelő gondot az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság kutatására. Mi ezzel összefüggésben a megye nagyobb könyvtárainak kollektív munkájával közreadtuk cikkgyűjteményeinket az 50. évforduló tiszteletére. Két nép szíve dobbant itt össze... címmel pedig a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, közelebbről az egész 1917-es esztendő megyei visszhangját válogattuk össze; ezt követte a Fries szelek fújnak... című, 1918 eseményeivel foglalkozó válogatás, majd pedig 1919 cikkei következtek két kötetben *Történelmet csinálunk...* címmel. E kiadványok jó források lesznek most is, hiszen nem egy olyan anyag rész is van a kötetekben, amelyekről a Széchenyi Könyvtárnak is alig van tudomása. A Győri Élet című „irodalmi, politikai és művészeti” hetiszemlére gondoltok, amely 13 számot ért meg 1919-ben, mindjárt az év elején.

Ugyancsak a megnyitón beszélt *Port Árpád*, a megyei pártbizottság titkára arról a szép és fontos helyismereti vállalkozásról, amely a megyei pártbizottság és a megyei tanács gondozásában a Felszabadulási Pályázat vissza-visszatérő kiírásaiban valósul meg. Könyvtáraink ebben is részt vesznek és a megye munkásmozgalmának megírásában is közreműködnek. Ennek mintegy előtanulmányaként is felfoghatjuk az ugyan-csak megemlített Győr-Sopron megye forradalmi harcainak életrajzgyűjteménye című munkát. Ennek megírásában is részt kaptak könyvtárosaink, a külön kötetben megjelenő bibliográfiát *Sinay Jenő*, a Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese állította össze.

A munkásmozgalmi témák mellett egyéb, az egész megyére kiterjedő helyismereti kérdésekkel is foglalkozunk. Már jó néhány évre visszatekintő a Kisfaludy Károly Könyvtár Füzetei sorozat, amelyben közreadtuk pl. Tuba Lászlónak, a Mosonmagyaróvári Városi Könyvtár igazgatójának a dolgozatát a Moson megyei tanítószög múlt század végi szervezeti életéről vagy az említett Ecker János-féle napló válogatását, a Győri Élet-et bemutató tanulmányt, továbbá dr. Jenei Ferencnek a régebbi magyar irodalom győri vonatkozásait feltáró munkáját, amelyet a szerző könyvtárunk megbízásából állított össze. Sajnos, már posztumusz kiadvány lett. Kiadtuk azt a tanulmányt is, amely Petőfi győri kapcsolatait dolgozta fel és kiadás előtt áll Adynak a Győri Hírlap-hoz fűződő kapcsolatát bemutató anyag is. Egyébként is, amit Győr 1919-ben produkált Ady halálával összefüggésben, azok történetjének nagyszerű megnyilvánulása. S éppen ezért is nevezte el — könyvtárunk ebben javaslattevő volt — akkor épülni kezdő lakótelepét, ahol ma már vagy 40 ezer ember él, Ady-városnak...

És még mindig a kiadványoknál időzve: módszertani segédanyagként adtuk kézbe a társintézményekkel együtt a Kisarjadt Szabadság című összeállítást, amely a felszabadulás 30. évfordulója alkalmából adott eligazítást a megye közművelődési munkásainak. S ide tartoznak persze a Felszabadulási Pályázatok díjnyertes anyagaiból összeállított antológiák is, amelyek szerkesztésében ott van vagy ott volt a könyvtár munkája...

Az Ady-város elnevezéséről szoltam az imént, ez a jelenség azonban nem egyedi. A könyvtárak minden városunkban javaslattevő szerepet töltenek be az utca elnevezéseknél, az emléktáblák elhelyezésénél, megszövegezésénél. Így került emléktábla például — hogy csak a legutóbbi említsem — az új Széchenyi Nyomda falára, hiszen az avatás évében ünnepeltük a városi nyomdakultúra 250. évfordulóját, amivel nem sok magyar város dicsekedhet. Persze a hangsúly nem a dicsekvésen, hanem a tényeken van.

Mindez egyben a közéletiség megnyilvánulása is, ami annak is jele, hogy megyénkben a testvérintézmények együttműködése példamutató. A rendeletektől függetlenül alakult ez ki az évtizedek folyamán. Ez az együttműködés hozott gyümölcsöző eredményeket: a szocialista brigád mozgalommal való kapcsolatban is. Itt a megyében a közművelődés intézményei nemcsak szervezett keretek között tartanak kapcsolatot a szocialista brigádokkal, hanem személyenként is, mintegy beleépülve egy-egy szocialista brigád közösségébe. Segítik kulturális vállalásaik megfogalmazását és teljesítését, arról nem is beszélve, hogy ezáltal sokkal nagyobb tömegekhez jutottunk el, baráti szálak szövődtek és szövödnek. Éppen ezért is javaslom, hogy a honismereti mozgalmon belül próbáljuk meg ennek országos megvalósítását. Ne csak hivatásos közművelődők vegyenek részt ebben a munkában, hanem általában a települések értelmiségi dolgozói. A kapcsolat így majdhogynem „társadalmi” jelleget, tömegméréteket érhetne el. Hatása pedig számottevő lehetne, hiszen a Győr megyei keretek között a szocialista brigádok részére szervezett vetélkedők jelentős mértékben fokozták a könyvtár iránti érdeklődést. A terme.összövetkezeti szocialista brigádok esetében előbb csak egy — a győri — járás kollektívái részére hirdettek vetélkedőt és ezen keresztül több mint ötezer brigádtag jutott el a községi és egyéb könyvtárakba. Tudatformálás ez? Igen. Módszer és lehetőség, amelyet — éppen az eredmények nyomán — a megyei pártbizottság javaslatára megyei keretek között szerveztünk meg az elmúlt évben.

És meg kell említenem azt a vetélkedőt is, amelyet a Hazafias Népfőnt VI. kongresszusára való felkészülés jegyében hirdettünk meg itt Győrött az üzemek szocialista brigádjai számára. Juhász Róbert a Népfőnt című folyóiratban értékelte ezt a kezdeményezést, amelynek a lebonyolításában, a kérdések összeállításában könyvtárunk orszolánrészt vállalt.

Mindezek az eredmények nem maradtak meg a megyei könyvtár falain belül.

Átvették más könyvtáraink is. Minden nagyobb könyvtárunk részt vállal az adott település kulturális — és ezen belül természetesen a helyismeret — kérdéseinek a feltárásában. Kapuvártott a Honismereti Napok, Óvárott a Szigetközi Napok, Csornán a Rábaközi Napok előkészítésében jeleskednek könyvtáraink, Sopronban pedig ott vannak az Ünnepi Hetek, Győrött a Győri Nyár programjai. Így és ezzel magyarázható meg az az öröndetes tény, hogy — most csak saját könyvtárunkat említve — olvasóink száma ebben az új épületben még az optimista számításokat is meghaladó mértékben emelkedett. Egy-két számadat meggyőzően igazolhatja ezt: másfél év alatt közel 11 ezer a beiratkozott — 14 éven felüli! — olvasók száma, 150 ezer ember látogatta meg könyvtárunkat és mintegy 340 ezer kötetet kölcsönöztünk ki. Munkásolvasóink száma mintegy 250 százalékkal emelkedett, napi látogatottságunk a kétműszakos szolgáltatási időben átlagban 500 fő. Csak összehasonlításképpen említem meg, hogy a régi „köz-

könyvtárnak" 1938-ban mindössze 389 beírt olvasója volt 1 év alatt, a kölcsönzött kötetszám pedig nem érte el a 10 ezret. A kulturális forradalom, s ne hangozzék ez szólásnak, ezekben a számokban is a győzelem, a siker jeleként értékelhető.

Sok mindenről lehetne és kellene is még beszélni, de talán ez a vázlatos áttekintés is adott némi tájékoztatást a Győr-Sopron megyei könyvtárak és a honismereti mozgalom kapcsolatáról.

Jászberényi Ferencné:

A Győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteménye

A könyvtár története egybefonódik a helyismereti gyűjtemény kialakulásával. Hajdani elődünknek, a Győri Városi Könyvtárnak 1896 az alapítási éve. *Sefcsik Ferenc*, a város levéltárnoka és első könyvtárosa 1898-ra érte el a levéltár és a könyvtár különválását. 1901-től került az intézmény a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyeletének hatáskörébe, s 1908-tól nyilvánították közgyűjteménnyé. E kezdeti időszakban vetette meg *Sefcsik Ferenc* a mai helyismereti gyűjtemény alapjait is, azaz megkezdte az első győri nyomda, az 1727-től 1850-ig Győrött működő Streibig-nyomda kiadványainak gyűjtését. Ez ma különgyűjtemény a helyismereten belül.

Magának a helyismereti gyűjteménynek — mint várostörténeti gyűjteménynek — a kialakulása már a könyvtár következő igazgatójának, az 1933-tól 1964-ig működő *dr. Bay Ferenc*nek nevéhez fűződik, aki a könyvtár 1938-as évkönyvében így számol be erről a munkáról: „Feladatunknak ismerjük a városunk múltjára és jelenére vonatkozó művek megszerzését. Ezideig a nagyobb, monografikus munkákat, újságokat és folyóiratokat gyűjtöttük egybe, melyeknek egységbe foglalása megindult, s ezekből szervezzük meg ... önálló gyűjteményünket, a Győri Gyűjteményt.”

A felszabadulás után új fejezet kezdődött a könyvtár életében is. A jelentős kárt okozó háborús hanyattatás után több könyvtár egyesüléséből — de a városi közkönyvtár állományára épülve — 1952-ben létrejött a Megyei Könyvtár. Bár nagyon szűk helyiségben működött. 1955-ös munkatervében már kiemelten foglalkozott a tájjellegű irodalom gyűjtésével. Ilyen örökség és ilyen lelkes tettekkészség birtokában nem érte váratlanul könyvtárunkat az 1961. évi Gödöllői Bibliográfiai Tanácskozás, ahol első ízben foglalkoztak országos szinten a könyvtárak helyismereti munkájával és az az 1964. évi miniszteri utasítás sem, amely kötelezően előírta, hogy „a megyei könyvtár felkutatja, gyűjti és feltárja a helyismereti irodalom dokumentumait, segíti a helytörténeti kutatást”. Annál is inkább, mert nálunk már 1963-tól működött helyismereti tevékenységgel foglalkozó könyvtáros, 1965-től pedig már ketten végeztük — tervszerű munkamegosztással — az immár különgyűjteményként működő helyismereti gyűjtemény fejlesztését és feltárását. A szépen megindult munkát 1969-ben a könyvtár kisebb épületbe költöztetése, az állomány nagy részének becsomagolása és a város különböző pontjain szétszórt raktárakban való tárolása nem állította ugyan meg, de sok tekintetben visszavetette. Nagyon rossz munkakörülmények között dolgoztunk ebben az időszakban, bár a könyvtárvezetés ekkor is megértően segítette munkánkat. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy ebben az időben alakult meg az önálló helyismereti csoport. *Sinay Jenő* csoportvezető — jelenleg a könyvtár igazgatóhelyettese — szakszerű és lelkes irányításával igyekeztünk felkészülni az új könyvtáráépület adta lehetőségekre és egyben a nagyobb feladatok elvégzésére.

1976 januárjától dolgozunk itt. Bár a könyvtár állományát ez az épület sem tudja befognadni, a helyismereti gyűjtemény és a helyismereti kutatók méltó helyet kaptak. Külön kutatóterem áll az olvasók rendelkezésére, itt helyeztük el a 7000 kötetes könyvés és az 510 tekercs mikrofilm-gyűjteményt. Az olvasóterem elkerített övezete ad otthont a helyismereti képgyűjteménynek (29 000 egység), a lapkivágatok dobozainak, valamint az aprónyomtatvány- és a plakátgyűjteménynek. A helyismereti folyóirat- és újságyűjtemény 2900 kötetből áll.

A történeti ismertetés után magával a gyűjteménnyel, mint dokumentumanyaggal, kívánok foglalkozni, először is a gyűjtőkörrel, amelyet földrajzilag, kronológiailag, tartalmilag és formailag határoltunk körül a *Bényei-féle* elv alapján. (*Bényei Miklós*: Helyismereti munka a „B” típusú könyvtárakban. Bp. 1974.)